

DR. HOLLÓ JÓZSEF FERENC

BUDAPEST OSTROMA, 1944-1945

Emlékezés a hősi halottakra és polgári áldozatokra a budavári Kapisztrán téren
2009. február 12.

A II. világháború európai befejezése 60. évfordulójának esztendejében, 2005. február 12-én, a *Budavári Önkormányzat*, a *Honvédelmi Minisztérium*, a *Hadtörténelmi Intézet és Múzeum* példaértékű együttműködésének eredményeként hagyományörző katonai tiszteletadással avattunk emléktáblát a rommá lőtt helyőrségi templomból megmaradt „*Magdolna-torony*” falán. Az emléktábla az 1944-45 telén a Budai Vár falai között lezajlott, drámai események polgári áldozatainak és katona-hőseinek állít örök emléket, nem téve különbséget saját katona és ellenséges katona között, hiszen az ellenséges katona nem ellenség többé, a halálban hőssé válnak mindnyájan! El kellett temetni őket és emlékezni kell rájuk!

Az ostrom alá vont Budapest védői, parancsnokok és a katonák végzetes döntési helyzetbe kényszerültek, mert a Német Birodalom vezetője Hitler, 1944. december 1-jén Budapestet erődde, „végső” ellenállási helyé minősítette. A katonai vezetésnek döntenie kellett a várban a rossz és a kevésbé rossz megoldások között. Az akkor oly sokszor emlegetett „utolsó emberig és töltényig” való kitartás, rendkívül kockázatos kitérés vállalkozás a teljes bekerítettségből, vagy fegyverletétel az ellenség előtt. A megadás elvetésére, a végső harc vállalására a II. világháborúban számtalan példa akadt. Történelmi tényként említem, hogy Sztálingrád ostroma 125 napig tartott, Berlin két hét alatt, Bécs hat nap alatt esett el, és a legkitartóbb helyőrségek is, mint a königsbergi (ma Oroszországban Kalinyingrád a neve) vagy breslaui (ma lengyelül Wrocslav) is csak 77 illetve 82 napig álltak ellen az ostromlóknak. Tízezrek estek el a helyséharcokban, és az ellenséges haderő (szovjet és a román királyi hadosztályok) magyarországi összvesztésének felét Budapesten szenvedték el. Gondolatainkban előtűnnek a szétlőtt lakóépületek, a felrobbantott Duna-hidak, a kiégett Budavári Palota, a romok és a törmelék, az elesett katonák holtteste, a kilőtt harcokcsik, a gép- és

Tisztelgés a hősök előtt

harcjarművek százai. A Budapest elfoglalásáért indított hadműveletben 177 ezer fős ellenséggel szemben 79 ezer fő harcolt 108 napig, a tényleges ostrom 102 napig tartott, amelyből 52 napot a védők a várban, teljes bekerítésben harcoltak végig.

A magyar főváros területén vívott 1944/45. évi, rendkívüli fegyveres küzdelem részletei ma már több forrásból is ismertek. Monográfiák, tanulmánykötetek jelentek meg, s szemtanúk tucatjai emlékeztek vissza az átélt borzalmakra (pl. **Dr. Galántay Ervin**: *Boy Soldier* = hadapród c., angol nyelvű emlékkönyve).

Az első ellenséges harcokcsi Budapest mai közigazgatási határán 1944. november 3-án, Budán pedig a Dunántúl felől december 24-én jelent meg. Pest megmaradt területét a védők 1945. január 18-án adták fel, s ezt követően csaknem egy hónapig, a budai hídfőben még elkeseredett harcok folytak. A heves támadások következtében a kb. 80 ezer fős vé-

dőserég létszáma 1945. február elejére jelentősen lecsökkent. A város felmentésére indított három harcászati vállalkozás kudarcot vallott. A három hónapja szinte egyfolytában harcban álló, éhező katonák a teljes kimerültség határán álltak.

A Budai Várban körülzárt védők választhattak: vagy megadják magukat, vagy megkísérik a lehetlent. Tisztában voltak azzal, hogyha az utóbbit választják, kitörésük első napján akkora menet-távolságot kellene megtenniük, amennyit az ellenséges erőknek 50 nap alatt sikerült. Mindezt tűzérési előkészítés és fedezet nélkül, csupán egy-két saját harcokcsi támogatása mellett, kézi fegyvereikben néhány tár lőszerrel. A védők egy része a kitörést választotta, de civilek sokasága is felkészült a kitörésre, sok esetben gyerekocskival, bútorokkal csatlakozva.

A védők német parancsnoka, **Karl von Pfeffer-Wildenbruch**, a magyar parancsnok, vitéz **Hindy Iván** 1945.

február 11-én határozta el, hogy este 20 órára, kitörésre ad parancsot. Ennek értelmében a támadás 20 órakor a Széll Kálmán térnél (ma Moszkva tér) vette kezdetét. A kisebb harcsoportok pedig a Margit körút teljes hosszában próbálták meg a kitörést kierőszakolni. A jobbszárnyon a 13. páncélos hadosztályt, a balszárnyon a 8. lovas hadosztályt sorolták az első hullámba. A második lépcsőben a magyarországi kényszersorozott német anyanyelvű legénységből álló 22. lovashadosztály, és a Feldherrnhalle páncélgránátos hadosztály következett a magyar egységekkel. A német egyenruhába öltöztetett SS alakulatok Európa sok népéből tevődtek össze (skandinávok, baltikumiak, spanyolok, hollandok, az ukrán UPA, az orosz Hiwi-egységek). Az így összeállított harcsoport mintegy 17 ezer fővel a Bécsi kapu térről indult meg és a Hűvösvölgyig jutottak el, de itt a harcsoport parancsnoka fogságba esett. A kitörésben részt vett magyar alakulatok közül a Budai Vár védelmére elkülönített „Budapest” őrszázlóját teljesen megsemmisült a

rohamcsapatok megindulásáról egy szemtanú az alábbiakat írta: „A csapat-tiszt számára semmi sem nyomasztóbb, mint amikor végig kell néznie e katonai vállalkozás mikénti alakul át – engedve az életösztön parancsának – kétségbe esett (...) cselekvések láncolatává, ami ellen tenni már semmit nem lehet (...). Átrohanunk a nyílt téren, csattanások

marad. Akár a lemmingek vakon előrehajtván hullanak a tengerbe, – ahogy itt is előre lökdösődik a tömeg, amely nem rég még fegyelmezett volt és most a vesztébe rohan.”

A házak tetején és felső emeletén elhelyezett ellenséges géppuskák iszonyatos tüzet zúdítottak a nyugati irányba kitörő és kiváló célpontot

Dr. Galántay Ervin és Rác Sándor

Dr. Nagy Gábor Tamás I. kerületi polgármester, dr. Holló József Ferenc és dr. Galántay Ervin

Szent János kórház előtti útkeresztvezetésnél.

A kitört német és magyar csapatok zöme öt nap leforgása alatt az ellenséges nehézfegyverek, harckocsik tüzeiben elesett, megsebesült vagy fogságba esett. A kitörés első pillanatairól, a

és robbanások előttünk, mellettünk, mögöttünk, géppuskák kelepelnek, géppisztolyok kattognak, lövések dörrennek, kézigránátok robbannak – tűz mindenütt! Gondolkodásra nincs idő. Elöttem égő páncélos (...) telitalálatot telitalálat követ. Akit eltalálnak, fekvé

nyújtó katonákra, így az áttörés rendkívüli véráldozatot követel. Csupán a délnyugati irányban – a nem tervezett – kitörés vezetett némi eredményre. A budai hegyeken túlra eljutott mintegy 4 ezer védőből 785 fő (17 ezer kitörő 5%-a), köztük 45 magyar érte el végül saját csapatainak vonalát. Rajtuk kívül az Alagútban, a Szikla Kórházban, a mai Hadtörténeti Intézet és Múzeum alatti szükségkórházban, a Budavári Palota pincéiben, valamint a mészkőbarlangokban több ezer, súlyosan sebesült katona került hadifogságba, vagy lőtték agyon őket a győztesek.

Az ostrom rettenetes áldozatokat követelt. A védősereg több mint 30 ezer katonát veszített. A polgári lakosság mintegy 19 ezer halottat sirított és 47 ezer katona esett fogságba. Budapest, a Duna-medence legszebb nagyvárosa romhalmazzá vált.

A 64 évvel ezelőtti tragikus események felidézésével, immár ötödik alkalommal emlékezünk az áldozatokra, hősökre, polgárookra és katonákra, az elhelyezett koszorúk és virágok pedig jelzik a túlélők és a kései utódok kegyeletét.

Dr. Holló József Ferenc ny. honvéd altábornagy, főigazgató 2008. december 20-án, a Magyar Tudományos Akadémia dísztermében a Hadtörténeti Intézet és Múzeum részére átvette kiváló, eredményes, történelmi és hadisír gondozói munkásságukért a Magyar Örökség kitüntetését, amely a Nemzeti Múzeumban őrzött „Aranykönyvben” kerül elhelyezésre az utókor részére, példamutatásként. Az ünnepségen a Magyar Honvédség küldöttei, a katonai attasék, a Vannay Honvéd Rohamzászlóalj, a bajtársi szövetségek, a Magyarok Világszövetsége nevében pedig Rác Sándor tiszteletbeli elnök, a Nagy-budapesti Központi Munkástanács (1956) elnöke koszorúzott.